

Építész: SAJTOS GÁBOR DLA – SAGRA ÉPÍTÉSZ KFT.
Szerző: HABA PÉTER | Fotó: DANYI BALÁZS

A kapcsolat és elkülönülés dinamikus játéka

A PASARÉTI FERENCES
KÖZÖSSÉGI HÁZ

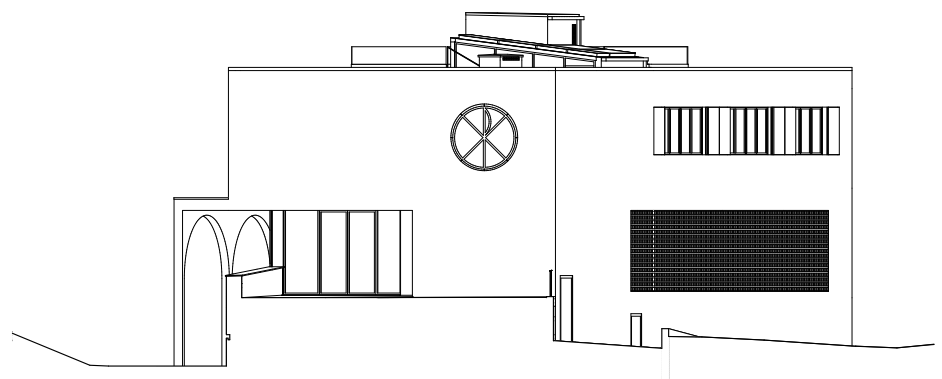

◁ Bár az épület főhomlokzata a pasaréti ferences templom formavilágára reflektál, az épület kompozíciója számos elemében merőben eltér a mintaképtől, s autonóm művé válik

▷ Az oldalhomlokzat árkádsora a közösségi ház kertjébe vezet, s közvetlen funkcionális kapcsolatot teremt az utca és a rendezvényterem között

Az épület szelíden igazodik a lejtős terephez, fokozva a templom – jelenleg a felújítási munkálatok miatt még felállványozott – tornyának monumentalitását

Illeszkedés: a fogalom, amely az elmúlt száz év egyik legbonyolultabb építészeti dilemmájának középpontjában állt. Nem véletlenül, hiszen az önmagát drasztikus építészettörténeti cezuraként értelmező (valójában számos elemében és változatában mégiscsak a múltba szövedő), s mindig progresszivitásra, aktualitásra törekvő (ám sokszor mégis saját kritériumaiba belemerevedő) modernista építészet alapelvei minduntalan bonyolították a tervezők dolgát, ha a megbízó (vagy akár maga az építész) az építési helyszín szűkebb-tágabb kontextusának építészeti kultúrájára, történeti örökségére érzékenyen reagáló, netán az adott helyhez kötődő szimbolikus tartalommal, kulturális utalásokkal telített házakra vágyott. Bár az 1950-1960-as évek reform-modernistái, majd a posztmodern építészet, s végül a regionalista tervezélméleti áramlatok az építészeti gondolkodás fókuszába állították a lokális sajátosságokhoz való kapcsolódás és a technikai újdonságok szintézisének kérdését, s fokozatosan feloldották az „összinte funkcionalitás” és „szerkezeti tisztaság” dogmatikus értelmezéseit, helyet adva a különféle építészeti idézeteknek, reflexióknak is, a helyzet mégsem lett sokkal könnyebb. Évtizedeken át tartó vita indult arról, hogy mit jelent a helyi a globalizált világban, hogy miként lehet kínos populizmus nélkül is lokalitást teremteni. A válaszok éppen úgy borotvaélen táncoltak a hízelgő múltbarévedés és a szakmai hitelesség megőrzése között, mint korábban.

Elég néhány pillantást vetünk e cikk illusztrációira, hogy azonnal világossá váljon: a pasaréti ferences közösségi ház tervezői, Sajtos Gábor és munkatársai is az illeszkedés e sokrétű kérdéskörével találták szembe magukat. Bár munkájuk egyértelmű választ ad, mégis számos elgondolkodtató részlet arra ösztönöz, hogy az összképet elemeire bontva elemezzük. Egy olyan meredeken lejtő, keskeny telekre kellett elhelyezniük az épületet, melynek utcai frontjával szemben ott áll – emblematikus oldaltornyával éppen a bejárat tengelyét kijelölve – az 1930-as évekbeli hazai modern építészet egyik legjelentősebb műve, a pasaréti ferences rendház Páduai Szent Antal-temploma, közvetlenül mellette pedig ott öleli át félkörívben a Pasaréti tér nyugati oldalát a templommal egységes építészeti kompozíciót alkotó buszpályaudvar. Az, hogy a tervezők Rimanóczy Gyula e rendkívül erőteljes hatású, s a tér egész környezetének emlékezetes karaktert adó (sőt, Pasarét jelképévé rögzült) kompozíciójára a lehető legárnyaltabban igyekeztek reflektálni, már pusztán a megbízás jellege és koncepciója szempontjából is teljesen természetes attitűd. Az épület ugyanis a Magyarok Nagyasszonya Ferences Rendtartomány plébániai lelkipásztori központjaként létesült, s mint ilyen, a rendházban, a plébánián és a templomban zajló közösségi élettel szervesen összekapcsolódó kulturális és hitéleti funkciókat lát el. Az utca vonalára merőlegesen elhelyezkedő – s ezzel a Pasaréti út szomszédos épületeinek beépítési mintázatát követő –, hasábformájú épület legalsó (jóval az utcaszint alatt elhelyezkedő) szintjén nagy rendezvényterem, a középsőn (vagyis az utcaszinten) kápolna és tornaterem, a felsőn tanterem és irodák találhatók, a hozzájuk kapcsolódó előcsarnokokkal, közlekedő- és kiszolgálóterekkel, lépcsőházzal.

A „nagy elődre” reflektáló formai megoldások természetesen az épület főnézetében – vagyis a Pasaréti tér felől érkező látogató számára azonnal teljes egészében feltáruló délkeleti ol-

dalhomlokzat és az utcára néző főbejárati front látványában – a legszembetűnőbbek. A templom egyik vezérmotívumát, a főbejárati előcsarnok hármas ívezetének és ablakrácszatának „kettősét” idézi az oldalhomlokzat nyúlánk árkádsora, mely a kápolnaszint betonrácszatokkal takart ablakai, illetve a teljes hosszában üvegfallal megnyíló nagyterem előtt vonul végig. Az épület árkados tagolású, tiszta hasábjára a templom konfigurációjára emlékeztet, mint ahogy Rimanóczy munkájához igazodik a szinte minden falfelületet beburkoló vakolat textúrája és színe is. Az árkádsor természetesen nem pusztán az illeszkedést szolgáló formai elem: bensőséges hangulatú átmeneti térként köti össze a telek mélyén elhelyezkedő kertet a főbejárat előtti utcaszakasszal, illetve a templomot körbefogó városi „térfolyammal”, s egyúttal azt is biztosítja, hogy a nagyterem az utcáról, illetve az alsó kertből közvetlenül is elérhető legyen. A tömegformát szintén ugyanolyan mértékben indokolták a funkcionális szempontok, mint a reflektív tervezői gondolkodás, hiszen a hasábforma a jobbára hosszanti helyiségeket igénylő funkciókból és a telek térárányából következett.

Mielőtt úgy éreznénk, hogy mindez túlságosan direkt módon, valamiféle szakmai elfogódottságot tükrözve követi a templom formavilágát, feltűnnek olyan markáns részletek is, melyek egyértelműen más, sajátos karaktert adnak az épületnek. Itt van mindjárt a szélesen kitarulkozó főbejárati előtér struktúrája. A rézsutos homlokzati fal révén a tér jobboldalt hegyesszögben elkeskenyedik, bezárul és elsötétül, de a magasban nagy körablak töri át, éles fénypásmát engedve át magán. Minden részletében ellentétes ezzel a baloldali térrész, mely szabadon felnyílván és kiszélesedve közvetlen átlátást enged az árkádsor – ebből a nézetből egészen monumentálisnak ható – köríveire. Ahogy az előtér tere átáramlik az árkádsor terébe, úgy az árkádsor szerkezete is az előtér szerves részévé válik: az árkádsort lefedő betonlemez és az utca felőli első pillér a bejárat egyfajta „keretévé” alakul át. Ez az expresszív, egyszersmind montázszerű, kötetlen, de a belső tér (a bejárat után következő fogadótér és kápolna) hangulati előkészítését is szolgáló, „emelkedett” térkompozíció merőben eltér Rimanóczy templomának formai sajátosságaitól és térrendszerétől, mely sokkal inkább a szabályos, derékszögű és köríves geometriai formák töretlenségén, az egyes homlokzati, szerkezeti és funkcionális egységek világos elhatárolásán alapul. Miközben tehát a formai motívumok és részletek tekintetében a tervezők annak a Rimanóczy-féle modernizmus-változatnak adóztak, mely az olasz Novecento klasszicizáló építészetének hatására archaizáló köríves lezárásokat és dekoratív ablak-szerkezeteket alkalmaz, addig a komponálásmód és a konfiguráció tekintetében már egészen más preferenciák vezették gondolataikat. Ugyanez ismerhető fel a hátsó kerti homlokzat esetében is. A nagyterem üvegfala, a középső szint rácszata és a közöttük húzódnó fehér parapetsáv átfordul a sarkon és „beleúszik” a hátsó homlokzat zárt, tagolatlan síkjába – egyfajta absztrakt kompozíciót alkotva.

A belső terek következetesen folytatják a külső összkép e sajátos kettőséget, a kapcsolat és elkülönülés e dinamikus játékát. A legfontosabb helyiségek közös eleme a födémek takarás nélkül megmutatkozó vasbetongerendázata, mely ismét úgy utal a templom bordázott mennyezetére, hogy közben mindenütt gyakorlati szerepe is van. A rendezvényteremben és az oktatási helyiségben a gerendaközök a terek szükség szerinti felosztását

Az emeleti tanterem flexibilis struktúra: nemcsak a tér osztható fel három részre tolófalak segítségével, hanem a technológiai rendszer (a gépészet és az audiovizuális berendezések együttese) is szekcionálható

» A tornaterem szikár formavilágú, nyugodt tér, s ezzel a testedzéshez szükséges koncentrációt segíti. Az ablakok előtt húzódo betonrácsok megszűrik a napsugárzást.

◀ Az utcaszint alatt elhelyezkedő rendezvényterem éppen úgy flexibilis, ahogy az emeleti tanterem, s teljesen megnyitható a kert felé

szolgáló tolófalak sínjeit, valamint a világító-, szellőző- és audiovizuális rendszer szerelvényeit foglalják magukba. A legösszetettebb belsőépítészeti kompozíció a kápolnában valósult meg. A teljesen zárt térbe csak az oltárfal kétrétegű betonrácszatán át jut be némi derengő fény, melyet a mattított és színezett üvegelemek még szűrtebbé és elvontabbá, a szakralitás világához illeszkedővé tesznek. A természetes fényt rendkívül szofisztikált rendszerű rejtett világítás egészíti ki: a gerendaközök sötétjéből csillagokként felbukkanó fénypontoktól a szinte napsütészerűen élénk világításig terjed a skála. A természeti asszociáció nem véletlen: a kápolna falainak és berendezési tárgyainak zöldes-barnás árnyalatai, az üvegelemek kékjei és sárgái mind Szent Ferenc természetszerető életét idézik. A kápolna barlangszerű tere lényegében épület az épület-

ben – szerkezeti és alaprajzi értelemben is. A kápolnát U alakban övezi a főbejárati fogadótér és a belőle kiinduló közlekedőtér, mely egyfelől a hátsó épületrészben elhelyezkedő tornateremhez vezet, másfelől ruhatárként szolgál. Ez a téregyüttes szintén rácsos ablakokon át kap többszörösen megtörő, puha fényt, s ekképp a kápolna intim hangulatú előcsarnokaként, átmeneti tereként is szolgál. Világosan látható, hogy bár a tervezők a legkevésbé sem retentek meg attól, hogy közvetlen formai idézetekkel dolgozzanak, s azokat szabadon alakítsák is, az a teljes mértékben autonóm komponálásmód, mellyel épületüket egységbe szervezték, mindig távol tartotta őket a kényszeredetten aktualizált, „maivá” hígított múltbarévedéstől. A „templomidézetek” csak idézetek maradnak, s új minőségbe rendeződnek.

~ A közlekedőterekhez
kisebb közösségi terek
kapcsolódnak,
teakonyhákkal kiegészítve

~ A játszóház zegzugas
„várfala” a templom formáira
emlékeztet. Nádler László
grafikai díszítik.

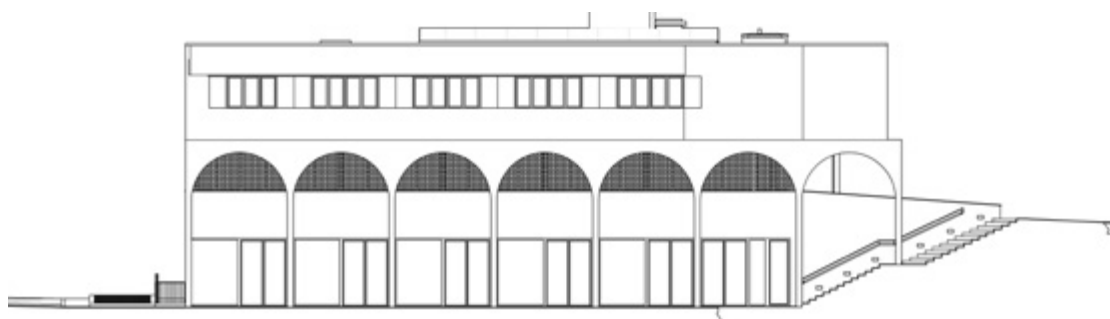

A kápolna falán Mátyássy
László szobrász
stációjelenetei láthatók

Tervezés: 2019–2020
Kivitelezés: 2020–2021
Bruttó alapterület: 1200 m²

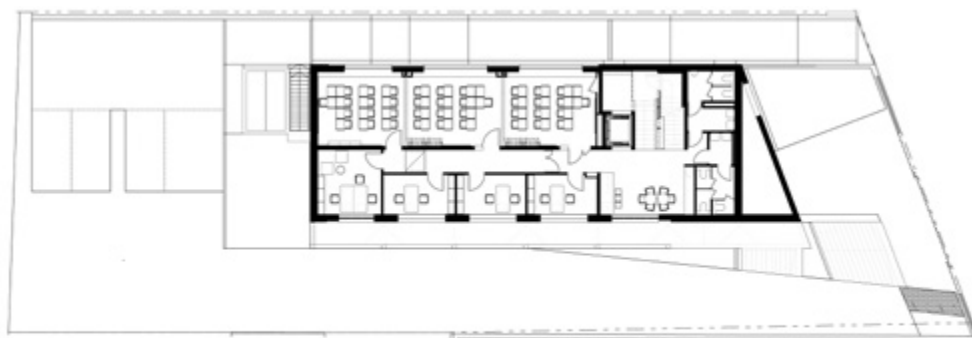
Generáltervező (építészet, belsőépítészet):
SAGRA Építész Kft.
Építész vezető tervező:
SAJTOS GÁBOR DLA
Építész munkatársak: SAJTOS-GRAND
GABRIELLA, TAKÁCS LÁSZLÓ, VIRÁG
PÉTER, BÁLINT ANNA, PINTÉR SÁRA,
JARGER ZSOLT, PÁLL ANDRÁS
Szobrászművész: MÁTYÁSSY LÁSZLÓ
Grafikus: NÁDLER LÁSZLÓ
Építető: MAGYAROK NAGYASSZONYA
FERENCES RENDTARTOMÁNY

A kápolna
belsőépítészeti
kialakítása az
épület szellemi
csúcspontja:
az építészeti
szerkezet,
a tárgyak
együttese és
a világítási
rendszer filozofikus
mélységű
kompozícióba
rendeződik

› Emeleti alaprajz

Az esti fények az építészeti struktúra rétegzettségére irányítják a figyelmet: a főhomlokzati fal és az árkádsor külső héjként veszi körbe az épület belső magját

Templomtól uszodáig, építéstől tervezésig

Szerző: GÖTZ ESZTER | Fotó: DANYI BALÁZS

BESZÉLGETÉS

SZTANKOV ATTILÁVAL,

A LATEREX ÉPÍTŐ ZRT.

ELNÖK-VEZÉRIGAZGATÓJÁVAL

Octogon: Tizenöt éve működik a Laterex Építő Zrt., de már akkor sem kezdőként indult.

Sztankov Attila: Valóban, a menedzsment korábban más, nagy építőipari cégeknél dolgozott, így már a kezdetekkor jól ismertük az építőipar egész területét, és stabil kapcsolatrendszerünk volt az alvállalkozókkal. Az elmúlt 10-15 év alatt folyamatosan tudott növekedni a cég, és ezzel párhuzamosan a projektek mérete is nőtt. Jelenleg a cégcsoportban most már több mint kétszázan dolgozunk, és több nagy projektünk is fut, amelyek az ötmilliárdos nagyságrendnél tartanak.

Octogon: Mindezt az eredményt igen nehéz helyzetben tudják tartani: részint a hazai építőipart sújtó anyagár-emelkedés és szakemberhiány, részint a világvárvány katasztrofális hatásai mellett. Hogyan érintik ezek a Laterex mindennapi munkáját?

Sztankov Attila: Azt hiszem, nincs olyan közép-, illetve nagyméretű építőipari cég ma Magyarországon, amelynek a működését ne érintenék ezek a problémák. A kérdés inkább az, hogy ki mennyire tudott erre felkészülni. Az anyagárak drasztikus emelkedését jó időben kezdett szállítói szerződésekkel próbáltuk ellensúlyozni, illetve olyan kapacitási lekötésekkel, amelyekkel el tudtuk érni, hogy jelenleg egyetlen külföldi munkánk kivételével mindent határidőre és megfelelő minőségben tudunk teljesíteni. A szakember kérdéskörben pedig az egyik erősségünk, hogy sokan vannak a cégcsoportnál, akik hosszú ideje itt dolgoznak. Emellett nagy hangsúlyt fektetünk arra, hogy meg tudjunk szólítani a fiatalokat. Több programunk is van arra, hogy az egyetemen, főiskolán végzetteket a cégnél be tudjuk illeszteni a cég szervezetébe, ennek köszönhetően sok közép- és felső vezetőnk nálunk kezdte a pályáját. Egy ilyen helyzetben, amikor szakemberhiány van, nagyon fontos, hogy a kollégák lojálisak a céghez és a cég is hozzájuk.

Octogon: És a járvány mennyiben érintette a céget?

Sztankov Attila: Mindannyiunk életét meghatározta. Mi szerencsések voltunk. Nem tudom, hogy ez a kollégáimat dicséri-e, vagy a szervezetet, de szinte minden projektünket sikerült együtt tartani, és a járvány adta lehetőségekhez alkalmazkodni. Ahogy már említettem, csupán egy projektünknel kellett módosítani a véghatáridőt a járvány miatt. Az óvintézkedéseknek hála, fertőzési gócpont nem alakult ki a cégnél, és egyetlen tragikus megbetegedés sem volt.

Octogon: Beszéljünk a pasaréti templom rekonstrukciójáról, illetve a hozzá kapcsolódó új épületekről. Milyen különleges kihívásokkal járt a pasaréti projekt?

Sztankov Attila: Kivételes helyzetben vagyunk, sok műemléken és ezen belül is számos egyházi épületen dolgoztunk már. A pasaréti munka nagyon összetett, mivel építettünk egy új közösségi házat a templom szomszédságában, de emellett a plébániát, a rendházat és magát a templomot is felújítjuk. Egyszerre jelent meg egy nagyon szűk helyen történő, nehezen organizálható új építés, illetve a nagy odafigyelést igénylő restaurálás.

Octogon: Ráadásul több nehezítő tényező is volt, egyrészt a szintkülönbségek, másrészt ez a templom a magyar modern építészeti egyik ikonikus példája.

Sztankov Attila: Valóban, a helyszín nehezítő tényező, mivel egyrészt jelentős forgalom zajlik az épület előtt, másrészt pedig több szintkülönbséget kellett nagyon kis területen megoldani. Építészetiileg meghatározó pontja a városrésznek, emiatt különösen fontos volt, hogy az új épület illeszkedjen a templom együtteséhez. A közösségi ház már készen áll, a teljes projekt befejezése jövő tavaszra várható.

Octogon: Említette, hogy számos egyházi megbízásuk volt az utóbbi években. Hogyan látják, mennyire nyitottak az egyházi megbízók a korszerű építészeti és technológiai megoldásokra?

Ez egy fontos kérdés. Az egyház alapvetően az állandóságot és a hagyományokat tükrözi. Ugyanakkor azt tapasztalom, hogy a munkáinkban az egyház mint megrendelő nagyon konstruk-

tív és nyitott az új technikai, technológiai megoldásokra. Sokszor kerülünk olyan helyzetbe, amikor meglévő épületeknél új technikai megoldásokat kell alkalmaznunk. Ebből a szempontból is nyitottnak és rugalmasnak látjuk az egyházakat, illetve az egyházi épületek tervezőit. Példaként említeném a 2017-ben rekonstruált vízfogói Tours-i Szent Márton templomot, vagy korábban a Pádúai Szent Antal templom toronyépületét. Nem kellett különösebb meggyőző erő ahhoz, hogy használhassuk a friss építészeti technológiákat, akár különböző burkolattípusokat, akár szigetelési megoldásokat. Természetesen szem előtt tartjuk, hogy egy templom megköveteli a hagyományos technológiák alkalmazását is. A pasaréti templomnál például a templomtérben a korábbi ott lévő terrazzóval megegyező burkolatot kell készítenünk, míg az új közösségi terekben egy viszonylag újfajta, műgyanta megoldást használtunk.

Octogon: A Laterex nagy hangsúlyt fektet a környezetbarát, fenntartható technológiákra. Pasaréten is alkalmaztak ilyet?

Sztankov Attila: Örömmel fogadtuk, hogy a tervezők már eleve ilyen szemlélettel láttak neki a feladatnak. A közösségi házban ez már kívülről is látszik, az épület látszóbeton árnyékoló szerkezetén, ami csökkenti az épület hőterhelését és ezáltal a belső terekben sokkal kisebb energiával biztosíthatóak a megfelelő klimatikus viszonyok. Maga a látszóbeton is kisebb környezetterhelést jelent, mivel nem kell olyan felületképzéseket alkalmazni, amelyek jelentős mennyiségű kemikáliát tartalmaznak. Ezen kívül nagyon sok olyan anyaga és szerkezete van, ami előre kevert módon került a helyszínre, ez pedig az ivóvízzel való takarékoskodást jelenti. Az épületben a legmodernebb hőszivattyú és légkezelő gépek kerültek beépítésre, és a ledes világítás rendszere is hozzájárul ahhoz, hogy minél kisebb ökológiai lábnyomot hagyjon.

Octogon: Az utóbbi években több olyan projektben dolgoztak, ami a szakma figyelmének fókuszába került, számos díjat nyert például a budapesti Klapka Szolgáltatóház, a lendvai konzulátus, a Budafoki Szomszédok Piaca, vagy a már említett vízfogói templom. Melyik volt az, ami a legközelebb állt Önökhöz?

Sztankov Attila: Ha egyet kellene kiemelni, akkor az a tatai Esterházy kastély lenne, amely sok szempontból egy kiemelkedő épület. A kivitelezés számos bonyolult feladat megvalósításával járt, de a végeredmény olyan lett, amelyre nagyon büszkék vagyunk.

Octogon: Nemrég adták át a veszprémi uszodát.

Sztankov Attila: Ez a projekt a mi életünkben három okból is fordulópontot jelentett. Először is: az első olyan munkánk, ami meghaladta az ötmilliárd forintot. Másrészt azért, mert itt a kiviteli tervezés is a mi feladatunk volt, és nagyon sok hasznos tapasztalatot szereztünk általa. Harmadrészt pedig sok fiatal mérnökünknek tudtunk a projekt kapcsán lehetőséget adni, ami komoly kihívás volt számukra.

Octogon: Melyek a következő nagyobb megbízásaik?

Sztankov Attila: Most kezdjük a Budapesti Gazdasági Egyetem új campusának építését, hallgatói központtal és könyvtárral; Keszthelyen építünk egy hotelt, ami méretében a veszprémi uszodához hasonló projekt, és a tervezés itt is része a feladatunknak. És elnyertük Magyarország mexikói nagykövetségének a felújítási munkáit, amire a jövő évben kerül sor.